

Міністерство розвитку громад та територій України

Законодавчі зміни у сфері ЖКГ

11.06.2021

Ключові зміни, передбачені ЗУ від 03.12.2020 №1060

Укладення публічних договорів про надання комунальних послуг протягом 2-х місяців після затвердження КМУ типових договорів:

1.

виконавцями послуг з постачання теплової енергії та постачання гарячої води;

виконавцями послуг з централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження побутовими відходами;

2.

Оптимізація кількості платежів у платіжці споживача шляхом об'єднання внесків з обслуговування та заміни вузлів комерційного обліку із платою за абонентське обслуговування та ліквідацією внесків за встановлення, обслуговування та заміни вузлів комерційного обліку;

3.

Зняття монополії з обслуговування та заміни вузлів комерційного обліку води та теплової енергії за умови укладення з виконавцями комунальних послуг колективних договорів та договорів з колективним споживачем, а також за умови прийняття рішення співвласниками багатоквартирного будинку про обслуговування вузлів за власні кошти. У таких випадках обслуговування та заміна вузлів комерційного обліку здійснюється за рахунок співвласників та обраною ними організацією;

4.

Забезпечення встановлення вузлів комерційного обліку води та теплової енергії за рахунок інвестиційної складової у тарифах;

5.

Відтермінування штрафів за невстановлення вузлів комерційного обліку води та теплової енергії до **01.08.2022** року;

6.

Надання пільг на плату за абонентське обслуговування.

Приведення у відповідність до ЗУ від 03.12.2020 №1060

1.

- Правила та типові договори про надання комунальних послуг, у т.ч. затвердження КМУ публічних договорів приднання

2.

- Порядки формування тарифів на теплову енергію та комунальні послуги, затвердженні КМУ та НКРЕКП, та порядок/процедура розгляду розрахунків тарифів

3.

- Постанова щодо визначення граничного розміру плати за абонентське обслуговування,

4.

- Постанови щодо соціального захисту населення - споживачів комунальних послуг

5.

- Вимоги до формування рахунків на оплату комунальних послуг

6.

- Інші НПА, необхідність розроблення яких впливає із вимог Закону №1060

Структура платіжки залежно від виду договору (до внесення змін)

ПЛАТА ЗА КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ **ВИКОНАЦЮ** ВІДПОВІДНОЇ ПОСЛУГИ:

Договори, що обираються співвласниками б/б

Індивідуальний договір
(укладається із кожним співвласником)

Колективний договір
(укладається з управителем або ін. уповноваженою співвласниками особою)

Колективний споживач
(укладається з ОСББ або ін. юр. особою)

Договір, який укладається у разі не прийняття співвласниками б/б рішення про модель договірних відносин

Індивідуальний договір за замовчуванням
(укладається з кожним співвласником у випадку не прийняття ними рішення про вибір моделі)

1) плата за ком. послугу;
2) плата за абонентське обслуговування, граничний розмір якої визначається КМУ;
3) плата за обслуговування та поточний ремонт внутрішньобудинкових систем

1) плата за ком. послугу;

1) плата за ком. послугу;

1) плата за ком. послугу;
2) плата за абонентське обслуговування, граничний розмір якої визначається КМУ

внески за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку (ЗУ "Про комерційний облік ...")

Структура платіжки залежно від виду договору (після внесення змін)

ПЛАТА ЗА КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ **ВИКОНАЦЮ** ВІДПОВІДНОЇ ПОСЛУГИ:

Публічний договір-приєднання

Індивідуальний договір
базовий

(укладається з кожним співвласником б/б або власником (користувачем) будівлі)

- 1) плата за ком. послугу;
- 2) плата за абонентське обслуговування, але не більше граничного Розміру, визначеного КМУ

ТКЕ, ВКГ,

ППВ

Договори, що обираються за бажання співвласників б/б

Індивідуальний договір
з обслуговуванням
внутрішньобудинкових систем

(укладається із кожним співвласником б/б)

- 1) плата за ком. послугу;
- 2) плата за абонентське обслуговування, граничний розмір якої визначається КМУ;
- 3) плата за обслуговування та поточний ремонт внутрішньобудинкових систем

Колективний договір/
договір з кол. споживачем

(укладається з управителем або ін. уповноваженою співвласниками особою, ОСББ)

- 1) плата за ком. послугу;

рішення може бути прийнятим у будь-який час. Про прийняте рішення виконавця інформують за 2 місяці до дати укладення договору

Концепція змін щодо об'єднання платежів згідно із ЗУ від 03.12.2020 №1060

ВАЖЛИВО!

У разі укладення колективних договорів або договорів із колективним споживачем: обслуговування ВКО та їх заміна здійснюватиметься за рахунок власників (плата за абонентське обслуговування за такими договорами не сплачуватиметься)

! Можливе прийняття рішення співвласниками б/б про самостійне обслуговування ВКО (протокол зборів співвласників б/б)

Відшкодування витрат на ВКО

Стаття 3. Оснащення будівель вузлами комерційного обліку

/.../

6. Витрати оператора зовнішніх інженерних мереж на оснащення будівлі вузлами комерційного обліку води та теплової енергії включаються до складу тарифів на теплову енергію та відповідні комунальні послуги, **крім випадків:**

1) якщо такі вузли комерційного обліку були встановлені власником (співвласниками) будівлі

або

2) були наявні при введенні в експлуатацію завершених будівництвом нових житлових і нежитлових будівель, реконструйованих, капітально відремонтованих житлових і нежитлових будівель, що приєднані (приєднуються) до зовнішніх інженерних мереж.

У такому разі **джерелом фінансування заходів із встановлення вузлів комерційного обліку** води та теплової енергії є **інвестиційна програма виконавця відповідної комунальної послуги.**

Вимоги ЗУ “Про комерційний облік...”

ОСНАЩЕННЯ БУДІВЕЛЬ – ОБЛІК ФАКТИЧНО СПОЖИТИХ ПОСЛУГ

Відповідальність операторів зовнішніх інженерних мереж з 01.08.2022

За порушення законодавства у сфері забезпечення оснащення будівель вузлами обліку теплової енергії, гарячої чи питної води, а також періодичної повірки вузлів комерційного обліку на суб'єктів господарювання - операторів зовнішніх інженерних мереж накладається штраф у таких розмірах:

- 1) **1 відсоток суми платежів, нарахованих за останній місяць, в якому надавалася відповідна комунальна послуга споживачам, будівлі яких не обладнано вузлами обліку, - у разі порушення строків встановлення або заміни вузлів комерційного обліку теплової енергії, гарячої чи питної води;**
- 2) 36 прожиткових мінімумів для працездатних осіб - у разі приєднання будівель, не обладнаних вузлами комерційного обліку теплової енергії, гарячої чи питної води, або будівель, приміщення в яких не обладнані вузлами розподільного обліку (якщо таке обладнання є обов'язковим), до зовнішніх теплових мереж, зовнішніх мереж гарячого водопостачання, зовнішніх водопровідних мереж;
- 3) 108 прожиткових мінімумів для працездатних осіб - у разі видачі технічних умов на приєднання будівель до зовнішніх теплових мереж, зовнішніх мереж гарячого водопостачання, зовнішніх водопровідних мереж з порушенням вимог законодавства у сфері комерційного обліку комунальних послуг;
- 4) 25 прожиткових мінімумів для працездатних осіб - у разі порушення строків прийняття на абонентський облік або повірки вузлів комерційного обліку теплової енергії, гарячої чи питної води.

Розрахунки за комунальні послуги на основі комерційного обліку

Плата за абонентське обслуговування згідно із ЗУ №1060

Плата за абонентське обслуговування — це платіж, який споживач сплачує виконавцю комунальної послуги за індивідуальним договором про надання комунальних послуг або за індивідуальним договором з обслуговуванням внутрішньобудинкових систем про надання комунальних послуг (крім послуг з постачання та розподілу природного газу і з постачання та розподілу електричної енергії) для відшкодування витрат виконавця, пов'язаних з укладенням договору про надання комунальної послуги, здійсненням розподілу обсягу спожитих послуг між споживачами, нарахуванням та стягненням плати за спожиті комунальні послуги, обслуговуванням та заміною вузлів комерційного обліку води і теплової енергії (у разі їх наявності у будівлі споживача), крім випадків, визначених цим Законом, а також за виконання інших функцій, пов'язаних з обслуговуванням виконавцем абонентів за індивідуальними договорами (крім обслуговування та поточного ремонту внутрішньобудинкових систем тепlopостачання, водопостачання, водовідведення та постачання гарячої води).

формується

- виконавцем комунальних послуг;
- за фактичними витратами виконавця послуг;
- у розрахунку на 1 абонента/міс.

застосовується

- до всіх споживачів, що укладуть індивідуальні договори як у багатоквартирних будинках, так і договори з індивідуальним споживачем у будівлях, приміщеннях яких є самостійними об'єктами нерухомого майна (у т.ч. приватний сектор)
- у розмірі визначеному виконавцем послуг (згідно з наказом по підприємству), але не більше ніж граничний розмір плати за абонентське обслуговування, визначений КМУ.

Граничний розмір плати за абонентське обслуговування згідно із проектом постанови КМУ

№ п/п		Діючий граничний розмір плати за абонентське обслуговування з 01.07.2021 (грн/абонента)	Пропонується згідно з проектом постанови КМУ граничний розмір плати за абонентське обслуговування з 01.07.2021 (грн/абонента)	Разом
1	За послугу з постачання теплової енергії	33,74	33,74	67,48
	За послугу з постачання гарячої води		33,74	
2	За послугу з централізованого водопостачання	33,74	33,74	67,48
	За послугу з централізованого водовідведення		33,74	
3	За послугу з поводження з побутовими відходами	15,98	15,98	15,98

ТАРИФИ (зміни)

Проект постанови КМУ «Про внесення змін до Порядку формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з постачання теплової енергії і постачання гарячої води та Порядку формування тарифів на централізоване водопостачання та централізоване водовідведення»

Передбачається:

Включення витрат на оснащення будівель вузлами комерційного обліку води до складу тарифів на послугу з централізованого водопостачання.

1. **Джерелом фінансування** заходів інвестиційної програми, пов'язаних із придбанням та встановленням вузлів комерційного обліку води **визначено прибуток.**

Диференціація тарифів на послуги в частині інвестиційної складової, пов'язаної з придбанням та оснащенням будівель вузлами комерційного обліку **води.**

*Інвестиційна складова, за рахунок якої передбачається фінансування заходів з придбання та оснащення будівель вузлами комерційного обліку **води** згідно з інвестиційною програмою ліцензіата, включається до тарифів на **централізоване водопостачання.***

2. **Визначення питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів** для їх включення до складу тарифу *на основі фактичних витрат паливно-енергетичних ресурсів за останні три роки (середній показник) з урахуванням прогнозу щодо їх скорочення у планованому періоді, але не більше величини норми витрат паливно-енергетичних ресурсів, врахованої у тарифах, що діяли протягом попередніх трьох років.*

Розрахунок питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів погоджується уповноваженим органом (ОМС).

3. **Збільшення до 4% обігових коштів**

4. **Вилучення зі складу тарифів витрат на оплату послуг банків** та інших установ з приймання і перерахування коштів споживачів за спожиту теплову енергію та комунальні послуги (у разі наявності укладених договорів);

5. **Інші зміни**

ТАРИФИ (діючі вимоги)

- До 20 серпня – подання заяви та розрахунків тарифів до ОМС
- Обов'язковий щорічний перегляд
- Коригування тарифів здійснюється протягом строку дії тарифів
- Строк дії тарифів (січень-грудень)
- Категорії споживачів:
  - споживачі, які є суб'єктами господарювання у сфері централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, - ліцензіати, які придбавають в іншого ліцензіата питну воду з метою її подальшої реалізації споживачам та/або подають стічні води на очищення іншому ліцензіату за окремими тарифами на централізоване водопостачання та/або централізоване водовідведення;
  - споживачі, які не є суб'єктами господарювання у сфері централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, - фізичні чи юридичні особи, які отримують або мають намір отримати послуги з централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення;

Перерахунок за комунальні послуги

проект постанови КМУ

«Про затвердження Порядку здійснення перерахунку вартості комунальних послуг за період їх ненадання, надання не в повному обсязі або невідповідної якості»

Проектом акта передбачається:

- затвердити Порядок здійснення перерахунку вартості комунальних послуг за період їх ненадання, надання не в повному обсязі або невідповідної якості, яким визначаються механізм та умови здійснення відповідного перерахунку;
- внести зміни до актів Кабінету Міністрів України;
- установити, що вимоги Порядку проведення перерахунків розміру плати за надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення в разі ненадання їх або надання не в повному обсязі, зниження якості, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2010 р. № 151 застосовуються під час дії договорів про надання комунальних послуг, укладених до 01 травня 2019 р., до укладення відповідних договорів про надання комунальних послуг згідно із Законом України від 9 листопада 2017 р. № 2189-VIII “Про житлово-комунальні послуги”.

Перерахунок вартості комунальних послуг у разі їх ненадання, надання не в повному обсязі або невідповідної якості

Комунальні послуги:

Водопостачання	Кількісні показники	<i>безперервне надання послуги або за затвердженим графіком, крім часу перерв, визначених ч.1 ст.16 ЗУ «Про житлово-комунальні послуги»</i>	
	Якісні показники	<i>якість питної води відповідає вимогам державних санітарних норм та правил на питну воду на межі, визначеній договором</i>	<i>тиск питної води відповідає параметрам, встановленими ДБН на межі, визначеній договором</i>
Водовідведення	Кількісні показники	<i>безперервне надання послуги з водовідведення, крім часу перерв, визначених ч.1 ст. 16 ЗУ «Про житлово-комунальні послуги»</i>	
	Якісні показники	<i>безперешкодність приймання стічних вод споживача у мережі виконавця (за умови справності мереж споживача)</i>	

Інвестиційна діяльність

- **Наказом Мінрегіону від 19 серпня 2020 року № 191**, зареєстрованим в МЮ 20 жовтня 2020 року за №№ 1024/35307-1025/35308, затверджено порядки розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання водовідведення, ліцензування діяльності яких здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.
- **Наказом Мінрегіону від 30 вересня 2020 року № 231**, зареєстрованим в МЮ 20 жовтня 2020 року за № 1026/35309, **визнано таким, що втратив чинність**, наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 14 грудня 2012 року № 630 «Про затвердження Порядків розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення».

Наказ Мінрегіону від 19 серпня 2020 року № 191, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 жовтня 2020 року за №№ 1024/35307-1025/35308 та наказ Мінрегіону від 30 вересня 2020 року № 231, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 жовтня 2020 року за № 1026/35309, набирають чинності з дня їх офіційного опублікування.

- **Готується проект постанови КМУ** «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо інвестиційної діяльності підприємств тепло-, водопостачання та водовідведення»
- **Довгострокові інвестиційні програми**

Оплата праці на підприємствах ВКГ

З метою сприяння регулюванню трудових відносин працівників і роботодавців у сфері житлово-комунального господарства соціальними партнерами – Мінрегіоном, ЦК Профспілки та Конфедерацією роботодавців житлово-комунальної галузі України внесено Зміни і доповнення до Галузевої угоди на 2017 – 2021 роки, які набрали чинності з дня їх підписання (з 22.04.2021), крім пункту 3.1.2, який застосовується з 01.06.2021.

Збільшення ЗП
в середньому
+18,1%

Змінами і доповненнями до Галузевої угоди встановлено:

- мінімальну тарифну ставку робітника I розряду в розмірі **180 відсотків** розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (**збільшено на 12,5%**);
- диференціацію коефіцієнтів за видами робіт у галузі (**збільшено на 5 %**). Для підприємств ВКГ такі коефіцієнти встановлено в діапазоні 1,58- 1,71;
- коефіцієнти співвідношень розмірів мінімальних місячних посадових окладів до мінімальної тарифної ставки робітника I розряду основного виробництва для розрахунку розмірів місячних посадових окладів головного інженера, заступників директора, головного бухгалтера, головних: економіста, енергетика, механіка, технолога (забезпечено єдиний підхід до визначення окладів керівних працівників підприємств галузі враховуючи кількість працюючих на підприємстві та обсяги виробництва);
- доплати працівникам за виконання обов'язків наставництва (25%), за керівництво практикою залежно від кількості учнів (від 10% до 30% тарифної ставки (посадового окладу));

ДОВІДКОВО:

Середня ЗП на підприємствах ЖКГ (за I кв. 2021 року) – **11 186 грн.**, у т.ч. на підприємствах ВКГ – **11 175 грн.**

Найбільша середня заробітна плата на підприємствах ВКГ у м. Києві – **15 083 грн.**,
Найменша середня заробітна плата на підприємствах ВКГ у Житомирській обл. - **8 282 грн.**, Сумській обл. – **8 838 грн.**

Середня ЗП у промисловості - **13 855 грн.**

Середня ЗП у галузі на **19,2%**, менша ніж середня ЗП у промисловості.

Середня ЗП на підприємствах ВКГ на **19,3 %** менша, ніж середня ЗП у промисловості.

Приклад розрахунку ЗП на підприємствах ВКГ

Централізоване водопостачання: слюсар-сантехнік I розряду
(основна професія):

2379 грн. x 1,8 x 1,58, де

2379 грн. - прожитковий мінімум для працездатних осіб з 01.07.2021,

1,8 - коефіцієнт відповідно до п. 3.1.2. Галузевої угоди,

1,58 - коефіцієнт згідно із додатком 2 Галузевої угоди розділу «основні види робіт»*

Мінімальні місячні посадові оклади керівних працівників підприємства визначаються відповідно до тарифної ставки робітника I розряду основної професії з урахуванням коефіцієнтів, наведених у додатку 3 Галузевої угоди.

*Для робітників сфери централізованого водопостачання і централізованого водовідведення коефіцієнт згідно із додатком 2 Галузевої угоди розділу «основні види робіт» **може бути збільшено до 1,71** з урахуванням фінансових можливостей підприємства та ситуацію, що склалася на конкретному підприємстві галузі.

При цьому, враховуючи технологічні особливості робіт з централізованого водовідведення, коефіцієнт згідно із додатком 2 Галузевої угоди для робітників цієї сфери може встановлюватися більшим за відповідний коефіцієнт для робіт з централізованого водопостачання.

Примітка: норми колективного договору, що допускають оплату праці нижче від норм, визначених генеральною, галузевою (міжгалузевою) або територіальною угодами, але не нижче від державних норм і гарантій в оплаті праці, можуть застосовуватися лише тимчасово на період подолання фінансових труднощів підприємства терміном не більш як шість місяців (стаття 14 Закону України «Про оплату праці»)

Рішення про встановлення тарифів

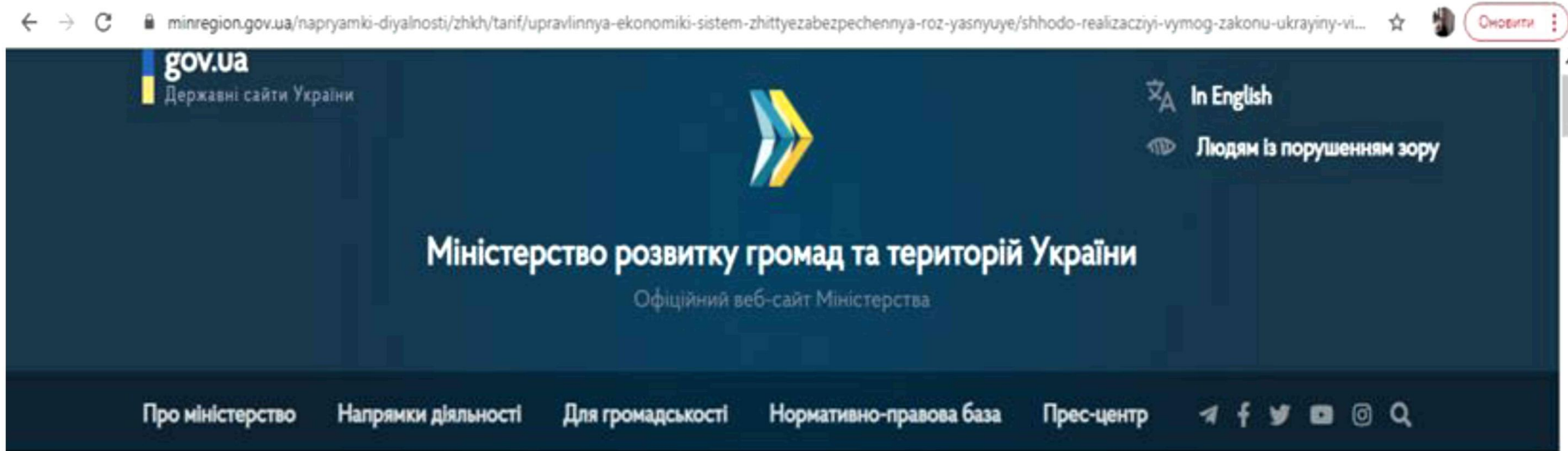
- Відповідно до ст. 5 Закону України “Про житлово-комунальні послуги” комунальними послугами є:

централізоване водопостачання,

централізоване водовідведення;

Послуги з постачання холодної води та водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем) наразі в Законі не передбачено.

- Структура тарифів обов'язково додається до рішення уповноваженого органу про встановлення тарифів;
- Тарифи вводяться в дію з дати визначеної в рішенні про встановленні тарифів або після офіційного опублікування цього рішення.

[Головна](#) > [Напрямки діяльності](#) > [Житлово-комунальне господарство](#) > [Економіка та тарифна політика](#) > [Департамент економіки систем життєзабезпечення роз'яснює](#) > [Щодо реалізації вимог Закону України від 03.12.2020 №1060 «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання окремих питань у сфері надання житлово-комунальних послуг»](#)

Міжнародне
співробітництво

Будівництво та
архітектура

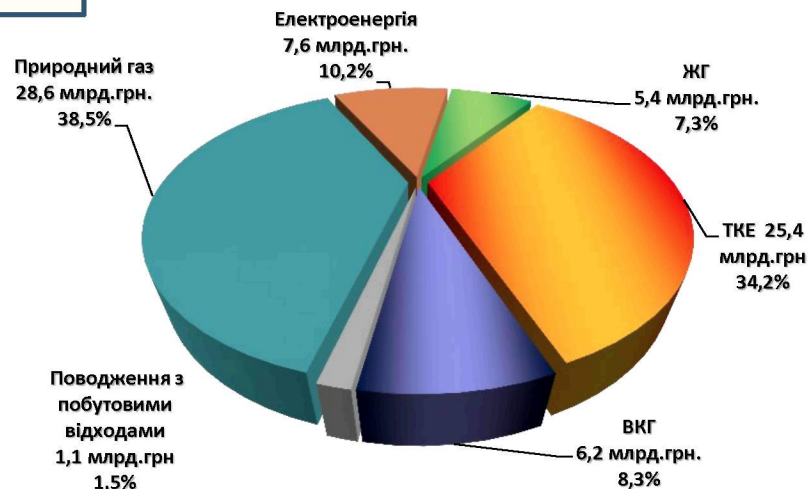
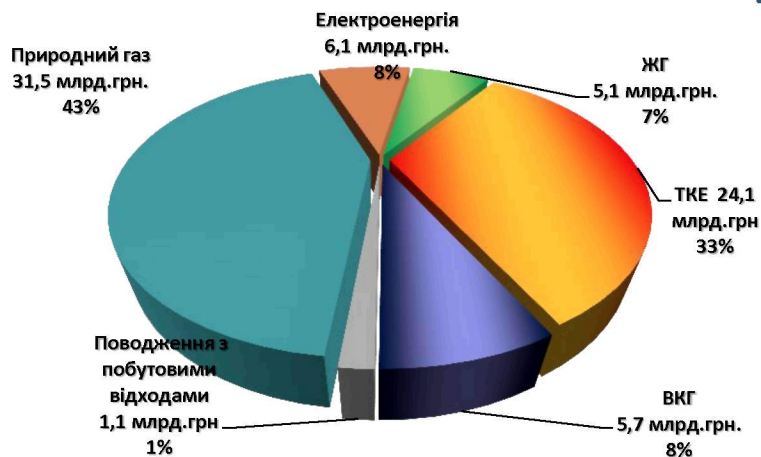
Щодо реалізації вимог Закону України від 03.12.2020 №1060 «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання окремих питань у сфері надання житлово-комунальних послуг» ▲

ЗАБОРГОВАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЗА СПОЖИТІ ЖКП

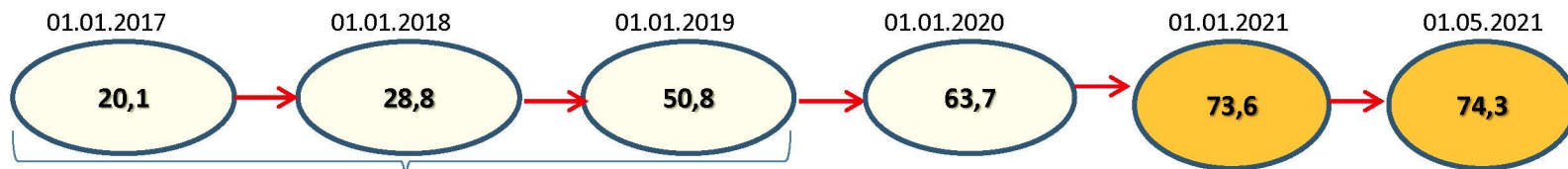
станом на 01.01.2021 – **73,6 млрд.грн.**

станом на 01.05.2021 – **74,3 млрд.грн.**

+0,7 млрд.грн.

Динаміка зростання заборгованості за останні 5 років (млрд. грн)

Середня ЗП грудень 2017 рік **8 777 грн**

без урахування електроенергії

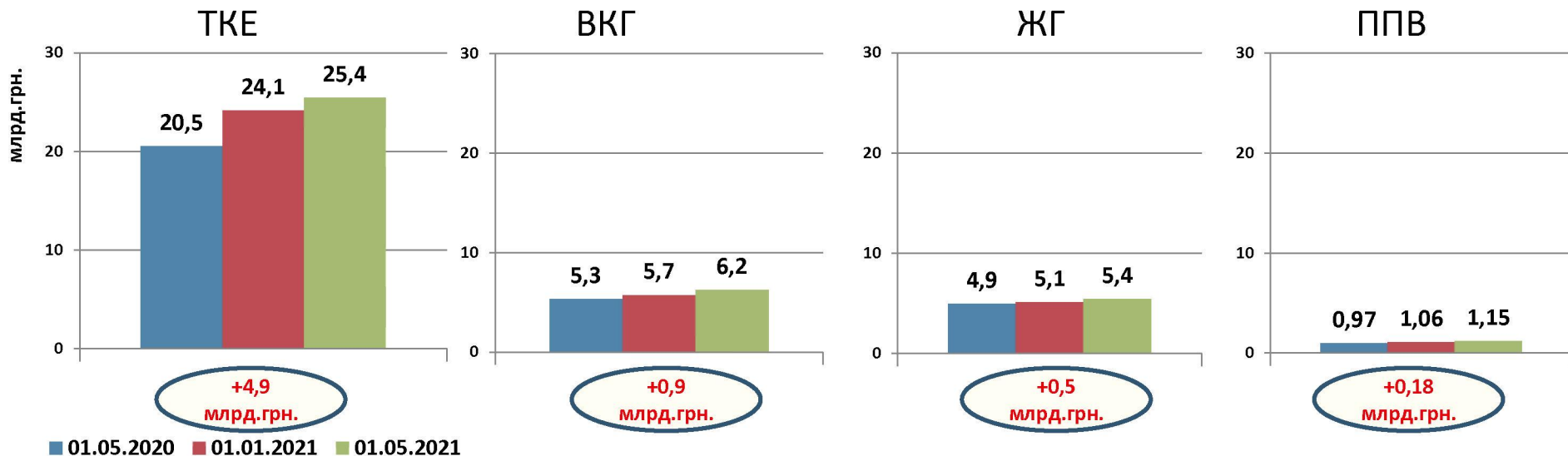
Середня ЗП грудень 2020 – **14 179 грн**

	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.05.2021	Відсоток зростання
Всього, у т.ч.:	20,1	28,8	50,8	63,7	73,6	74,3	270%
природний газ	6,4	12,5	26,4	27,9	31,5	28,6	337%
електроенергія		дані відсутні		5,4	6,1	7,6	41%
ТКЕ	9,4	11,1	16,6	20,4	24,1	25,4	170%
ВКГ	1,5	1,8	3,1	4,1	5,7	6,2	313%
ЖГ	2,4	3,0	4,1	5,1	5,1	5,4	125%
ППВ	0,4	0,4	0,6	0,8	1,1	1,1	175%

РІВЕНЬ ОПЛАТИ НАСЕЛЕННЯ ЗА СПОЖИТІ ЖКП

	за 2020 РІК	за січень-квітень 2021	за січень-квітень 2020
Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг, в т.ч.	92,6%	99,6%	99,7%
постачання та розподіл природного газу	91,0%	109,3%	109,6%
постачання теплової енергії та гарячої води	87,5%	95,3%	96,6%
централізоване водопостачання та водовідведення	93,2%	91,6%	87,5%
управління багатоквартирним будинком	95,3%	94,1%	90,0%
поводження з побутовими відходами	92,9%	92,8%	88,3%
постачання та розподіл електричної енергії	98,3%	93,0%	96,9%

ДИНАМІКА ОБСЯГІВ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ (без урахування природного газу та електроенергії)

Проект ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку погашення заборгованості споживачів з оплати житлово-комунальних послуг» (реєстр. №3613 від 09.06.2020)

Передбачається:

Запровадити обов'язкову реструктуризацію заборгованості населення

/якщо заборгованість перевищує суму визначену КМУ за кожним видом ЖКП, станом на 01.10.2020/ терміном до **5 років** при умові, що загальна сума платежів (поточних та платежів по погашенню реструктуризованої заборгованості) не повинна перевищувати **25%** доходів для субсидіантів і **20%** - для пенсіонерів та інших осіб, які отримують будь-які види соціальної допомоги.

Визначити порядок та умови реструктуризації такої заборгованості

Стягувати заборгованість за спожиті ЖКП за **рішенням суду** у разі неукладення протягом 1 місяця з підприємством ЖКП договору реструктуризації (якщо сума боргу перевищує розмір, встановлений КМУ за кожним видом ЖКП)

Звільнити позивачів - у справах про заборгованість споживачів з оплати за житлово-комунальні послуги, а також заявників у разі подання заяви щодо видачі судового наказу про стягнення заборгованості споживачів з оплати за житлово-комунальні послуги **від сплати судового збору** під час розгляду справи в усіх судових інстанціях

Запровадити певні тимчасові обмеження до боржників з оплати за житлово-комунальні послуги (право виїзду за межі України, керування транспортними засобами, користування зброєю, полювання)